

Cuprins

1. Kow.....	9
2. Laba.....	27
3. Saddex.....	54
4. Afar.....	64
5. Shan.....	102
6. Lix.....	143
7. Toddoba.....	167
8. Siddeed.....	203
9. Sagaal.....	217
10. Toban.....	227
11. Kowo iyo toban.....	240
12. Laba iyo toban.....	268
13. Saddex iyo toban.....	300
14. Afar iyo toban.....	307
15. Shan iyo toban.....	309
<i>Epilog</i>	376
<i>Cuwinte de multumire</i>	379

Kow

1

Tiger Bay, februarie 1952

„Regele a murit. Trăiască Regina.“ Vocea crainicului pârâie din radio și se înfășoară în jurul clienților fascinați din localul Milk Bar al lui Berlin, la fel de sinuos cum se încolăcește pâcla în jurul felinarelor lugubre de pe stradă, ce abia luminează caldarâmul cu licărul lor palid.

Zgomotul se pierde în larma generală, cu clinchete de pahare pline cu milkshake, cola și Irish coffee și scaune împinse ce scrâșnesc pe pardoseala cu dale albe și negre.

Berlin lovește cu o lingură în tejgheaua barului și strigă hotărât, ca un îmblânzitor de lei:

— Ridicați paharele, doamnelor și domnilor, și trimiteți-l pe vechiul rege în străfundurile păcătoase ale mărilor.

— O să dea de mulți de-ai noștri acolo jos, replică Old Ismail, așa că mai bine și-ar face rugăciunea pân' s-ajungă acolo.

— Ppppunn pppariu că și-a fffăcut-o pe patul dddee mmmoarte, nechează un mușteriu.

Prin rock'n'roll și sâsăitul espresorului, Berlin aude pe cineva strigându-l pe nume.

— *Maxa tiri?* întreabă el, în timp ce Mahmood Mattan își croiește drum prin mulțime spre bar.

— Am zis, mai dă-mi o cafea.

Berlin o prinde de mijloc pe nevastă-sa, o trinidadiană, și o întoarce spre Mahmood.

— Lou, mai fă o cafea pentru scandalagiul ăsta.

În lungul barului stau înșirați mulți dintre marinarii somalezi din Tiger Bay; seamănă cumva a gangsteri și dandy totodată, cu cravată la gât, lanț la buzunar și pălărie *trilby* pe cap. Doar Mahmood poartă un *homburg* îndesat pe frunte, care-i umbrește fața emaciată și ochii triști. E un om tăcut, care apare și dispare fără să-l simți, mereu prin preajma marinarilor, cartoforilor sau a hoților. Oamenii își trag lucrurile mai aproape când îl văd și nu scapă din ochi degetele lui lungi și elegante, însă Tahir Gass – căruia i-au dat drumul abia de curând de la ospiciul Whitchurch – se apleacă spre el, căutând o prietenie pe care Mahmood nu vrea să i-o arate. Tahir e pe un drum pe care nimeni nu poate sau nu vrea să-i meargă alături, membrele îi zvâcnesc de la șocuri electrice invizibile, iar chipul lui e un ecran de cinematograf cu expresii smintite.

— Vine independența în curând, zice Ismail, sorbind cu nesaț din cană și zâmbind. India s-a dus, ce pot să le mai spună acum celorlalți?

Berlin îl sfredelește cu privirea.

— O să le spună că ați ajuns la ananghie, tuciuriule! Noi deținem pământul vostru, trenurile voastre, râurile voastre, școlile voastre, boabele de cafea de pe fundul căinii tale. Ai văzut ce-au făcut cu rebeliunea Mau Mau și cu toți kikuyu ăia din Kenya? I-au băgat la pârnaie cu mic, cu mare.

Mahmood ia cana cu espresso de la Lou și rânjește sarcastic la dialogul lor; lui nu-i pasă de politică. Încercând să-și îndrepte butonii de la manșete, o picătură de cafea se varsă peste buza cunii și cade pe pantofii lui sclipitori. Scoate o batistă din buzunarul pantalonilor, șterge bine pata și-și lustruiește încălțările. Pantofii sunt noi, negri și prețioși ca minele de cărbuni din Newfoundland și nimeni din toată încăperea nu poartă ceva mai bun. Trei bancnote de o liră îl frig parcă în buzunar, pregătite pentru o partidă de poker; le economisise sărind mesele de prânz și dormind noaptea fără foc, mumificat în pături. Aplecându-se peste bar, îi dă un ghiont lui Ismail.

— Billa Khan vine diseară?

— Eu, să vin din junglă? Mi-ar plăcea să vin din junglă! I-am zis, uită-te în jurul tău, *asta* e jungla, ai tufișuri și copaci peste tot, în țara mea nimic nu crește, spune Ismail, isprăvind cu gluma, după care se întoarce spre Mahmood: De unde să știi eu? Întreabă pe unul dintre găinarii tăi.

Pleoscăind sec, Mahmood își dă cafeaua pe gât, își înșfacă balonzaidul, după care pornește prin mulțime și iese pe ușă.

Aerul rece îl izbește în față ca o cazma și, chiar dacă își strânge repede haina în jurul corpului, frigul nopții de februarie îi pătrunde în oase și dinții încep să-i clănțâne în gură. O pată cenușie plutește peste tot ce vede, rezultatul unei așchii de cărbune fierbinte care zburase dintr-un cuptor direct în ochiul lui drept. O durere atât de intensă, încât îl făcuse să țâșnească în sus și-l aruncase îndărăt pe zgura răcită din spațele picioarelor lui. Zăngănitul lopeților și al târnăcoapelor, când ceilalți fochiști i-au venit în ajutor, mâinile care i-au tras

degetele de pe față. Lacrimile lui schimonosiseră acele chipuri familiare, ochii lor erau ca niște petice strălucitoare în întunericul din sala mașinilor, unde începuse să răsunе alarma de urgență, în timp ce cizmele mecanicului-șef coborau apăsat pe scara de fier. După aceea, două săptămâni într-un spital din Hamburg, cu ditamai bandajul înfășurat în jurul capului.

Pata aceea și o durere de spate sunt singurele efecte fizice ale vieții lui pe mare. Nu s-a mai imbarcat pe niciun vas de trei ani deja; doar muncă la topitorie și la mici boilere meschine în închisori și spitale. Totuși marea încă îl cheamă, la fel de tare ca pescărușii ce plutesc pe cerul de deasupra lui, dar Laura și băieții îl ancorează aici. Băieți care arată ca niște somalezi, în ciuda sângelui galez al mamei lor, și care se agață de picioarele lui, strigându-l „tati, tati, tati“ și îi trag capul în jos, ciufulindu-i părul pomădat, pupându-l cu foc pe obraji, unde rămâne mirosul lor de șerbet și lapte.

Străzile sunt liniștite, însă știrile despre moartea regelui se strecoară afară din șirul de terase scunde, bătute de vânt pe lângă care trece. Fiecare aparat de radio redă transmisiunea nesincronizat, cu o secundă mai devreme sau mai târziu. Tre-când prin dreptul prăvăliilor de pe Bute Street, vede în câteva luminile încă aprinse: la casa de amanet a lui Zussen, unde multe dintre hainele lui sunt lăsate în gaj, la frizeria cipriotă, unde se tunde și el, și la magazinul Volacki, de unde obișnuia să-și cumpere echipamentul de marinar, însă de unde acum doar mai cumpără din când în când câte o rochie pentru Laura. Ferestrele înalte și impozante de la Cory's Rest sunt aburite, cu siluete răsând și dansând în spatele geamurilor plumbuite. Vără capul pe ușă ca să vadă dacă sunt acolo

vreunii dintre cunoscuții lui, însă figurile din Indiile de Vest din jurul mesei de snooker îi sunt străine. Cândva făcuse și el parte din această armată de muncitori aduși din toată lumea, târâți aici ca să înlocuiască miile de marinari pierduți în război: docheri, pontatori, mașiniști, stivuitori, vincieri, brigadieri de magazie, verificatori, hamali de cereale, hamali de cherestea, macaragii de palanc, vagonetari, manipulanți, supraveghetori la docuri, funcționari pe chei, magazioneri, mateloți, matrozi, piloți, muși, timonieri la remorchere, șalupe, șlepuri, drage, fierari, muncitori portuari, dragori, docheri, cărbunari și – batalionul lui – fochiștii.

Mahmood lasă în urmă splendoarea de volute și porticuri a clădirii Cory's Rest și se îndreaptă spre docuri, de unde o ceață roșiatică pictează cerul frust și crud. Îi place să contemple spectacolul industrial nocturn: apele murdare ale mării luând parcă foc atunci când cisterne de scorie alb-incadescentă, provenită de la furnalele Oțelărilor East Moors, se răstoarnă în apele ce lovesc țărmul în amurg. Șinele de cale ferată de pe țărm zăngănesc și scrâșnesc când vagonetele se zgâlțâie între coșurile burduhănoase ale oțelăriei și marea furioasă, din care se ridică aburi. E o priveliște stranie și fascinantă care îi taie respirația de fiecare dată; parcă se așteaptă ca o insulă sau un vulcan să țâșnească afară din fâșia aceea de apă marmorată cu benzină, care bolborosește și sfârâie, dar care întotdeauna se răcește și, până dimineața, revine la uniformitatea ei întunecată și mohorâtă.

Docurile și Butetown acoperă doar o suprafață de doi kilometri pătrați și jumătate, însă pentru el și vecinii lui reprezintă o metropolă. În secolul trecut, un aristocrat scoțian a

construit docurile, pe care le-a ridicat din mlaștini, și a numit străzile după rudele lui. Mahmood auzise un zvon că primul cec de un milion de lire din lume a fost semnat la Bursa de Cărbune. Chiar și acum, dimineața, bărbați de un alt calibru, purtând meloane, vin la lucru la Biroul Marinei Comerciale sau la Vamă. Atât la Biroul Marinei, cât și la Sindicatul Marinarilor, știi ce ușă să folosești dacă nu vrei să ai necazuri, iar asta este valabil pentru orice lucrător, fie alb, fie negru. Dincolo de districtul financiar, cartierul e pentru oricine, cu toții îndiguiți și împinși laolaltă de șine de cale ferată și de canale, care îi rup de restul orașului Cardiff. Un labirint de poduri scurte, ecluze pe canale și linii de tramvai îi derutează pe cei care vin aici prima oară; nu cu mult înainte de sosirea lui, marinarii somalezi purtau încă atârnată de gât o pancartă cu adresa pensiunii unde urmau să stea, astfel încât trecătorii să-i poată ajuta să ajungă acolo. Canalele sunt un teren de joacă pentru cei mici și, odată, când doi copii au fost dați dispăruți, Mahmood a făcut noapte albă sub cerul străveziu, căutându-i prin apele măloase. Au fost găsiți dimineața – unul alb, altul negru, se înecaseră amândoi. Dar băieții lui sunt încă prea mici ca să plece haihui, *alhamdulillah*. Într-o bună zi, când vor mai crește, îi va duce să le arate acest oraș portuar, cu tot ce are el, Biserica Norvegiană și abatorul *kosher*, macarale, ghiuri și hornuri fumegânde, heleșteie înconjurată cu garduri din cherestea, distilerii de creozot și ocoluri de vite, precum și cele trei bulevarde late – Bute Street, James Street, Stuart Street –, întretăiate de străduțe tot mai înguste, cu șiruri de case identice. Stindardele și coșurile navelor diverselor companii de

navigație din lume se ridică îngrămădite la capetele digurilor și împânzesc bazinele portuare.

Mahmood plănuiește în tăcere viitorul, însă acum, înfrânt de frigul geros care îl răzbește prin deschizăturile dintre nasturii hainei, renunță la încă o seară de poker și pornește spre casă în Adamsdown, unde arde adevăratul foc din viața lui.

Violet se lasă greoi pe scaunul de lemn și așteaptă ca Diana să pună masa.

— Unde e Gracie?

— Își termină imediat tema suplimentară pentru școală și coboară.

— Eu cred că muncește prea mult, Di, ai văzut doar ce trasă e la față.

— Nu fi penibilă! De-abia dacă pune tocul pe hârtie, toată seara s-a foit cu pantofii mei cu tocuri și cu discurile de jazz. M-am dus sus ca s-o mai zoresc și am găsit-o mânjită pe față cu Max Factor Sunset Shine. Fata asta se și vede parcă la Hollywood.

— Femeia de la curățenie a zis că, atunci când i-a schimbat așternuturile pe pat, a găsit sub perna ei o fotografie cu Ben în uniformă de zbor.

— Știu, spune ea.

Zâmbetul i se crispează pe buze și se întoarce cu spatele la Violet.

Violet o strânge compătitor de braț:

— Fii tare, surioară. *Koyekh*.

— Coboară odată, Grace, te așteptăm! strigă Diana în sus pe scări, în timp ce-și scoate șorțul și-l așază împăturit pe spătarul scaunului ei.

Kilogramele pe care le-a pus în vacanța de Crăciun se văd încă pe corpul ei musculos, iar rochia verde mulată stă să plesnească la spate. Părul negru i se revarsă în onduleuri mari pe umeri; trebuie să se tundă, însă lui Violet îi place să o vadă pe sora ei așa, cu alura asta mediteraneeană.

— Ești veșnic în mișcare.

— N-am încotro, crede-mă. Maggie l-a pus pe Daniel să aducă puiul, fiindcă eu am avut enorm de mulți clienți mai devreme. Absolut fiecare voia să-și pună banii pe un cal care să aibă cât de cât o legătură cu Regele: „His Majesty“, „Balmoral“, „Buckingham Palace“. Nu știi dacă pentru ei e un mod de a-l omagia sau e doar o superstiție, însă cert e că n-am mai văzut niciodată așa ceva.

— Unul și-a încasat avansul din leafă la mine și pe urmă l-am văzut că s-a dus dincolo la tine. Un nătărău, cu banii lui cu tot...

— Oh, ăsta e bietul Tahir, nu e zdravăn la cap. Unul dintre marinari mi-a povestit că omul a fost „abuzat“, cum se spune, de niște soldați italieni în Africa. Mie îmi zice că el e Regele Somaliei și că a ucis mii de oameni în război.

— Pe ce cal a pariat?

— Pe Împărăteasa Indiei, spune Diana, despărțindu-și buzele rujate într-un râs zgomotos. Crede probabil că asta-i nevastă-sa.

— Doamne Sfinte. Mă duc repede să mă spăl pe mâini.

Violet zâmbește, aruncând o privire peste mâncarea de pe masă: friptură de pui, castraveciori murați, cartofi fierți, morcovi cu ceapă roșie și sfeclă și un morman de chifle cu mac. Vine înapoi de la chiuvetă și își trage afară picioarele cu ciorapi lungi din pantofii ortopedici negri, întinzându-și șira spinării, strâmbă ca o serpentină din cauza scoliozei care i-a deformat cutia toracică și omoplații. E mai palidă decât Diana și Maggie, la față seamănă cu tatăl lor până și la cutele adâncite de o parte și de cealaltă a gurii, având o puritate de călugăriță, atât în vestimentație, cât și în obrajii trandafirii. Are părul încă șaten, însă se întrezăresc câteva fire albe în frunte, deasupra sprâncenelor rare. Lasă impresia unei persoane care a părut întotdeauna mai în vârstă decât e în realitate, iar acum este pe cale să se instaleze într-un corp croit pentru ea: modesta prăvăliașă din Cardiff.

— Dă drumul la radio, Di, vreau să aud restul știrilor. Îți dai seama, Prințesa Elisabeta – scuze, *Regina* Elisabeta – venind înapoi cu pachebotul, știind că trebuie să renunțe la viața ei tihnită cu soțul și copiii ca să urce pe tron.

— N-o *pune* nimeni să facă asta. Din partea mea, n-are decât să rămână în Kenya și să declare sfârșitul monarhiei.

— N-ai niciun simț al datoriei. Cum să facă așa ceva, când o așteaptă o țară întregă, un întreg imperiu?!

— Nu mă mir să aud asta de la tine, fetița lui tati ce ești. Mă faci să râd, Violet, tata ți-a lăsat prăvălia asta și tu ai luat totul prea în serios, ca și cum ți-ar fi lăsat moștenire lumea toată. Parcă te și văd cu poza în ziarele de azi, vorbind despre jurământul solemn de a governa la numărul 203 pe Bute Street, cu toată puterea și strădania, așa să-ți ajute Dumnezeu!

— Prăvălia asta este viața mea, iar dacă pur și simplu aș fi vândut-o în '48, la ce-ar fi servit? O văduvă, o fată bătrână și o fetiță care merg din ușă-n ușă ca să-și caute de lucru.

— Am fi putut să mergem la Londra sau la New York.

— Ca s-o luăm de la capăt? Nu, Diana, tu ești încă suficient de tânără să te măriți și să mai faci alți copii. Eu n-aș putea.

— Ba bineînțeles că ai putea. Poate nu și copii, însă de măritat, cu siguranță.

— Și ce-ar trebui să fac, să umblu după niște ticăloși și șarlatani, care nu m-ar vrea decât pentru afacerea cu prăvălia?

— Bine, bine. Faci cum vrei, zice Diana, ridicând mâinile în semn de capitulare, după care strigă în gura mare: Grace, coboară imediat!

— Vin!

— Hai odată! Mătușa Violet e obosită, iar mâncarea se răcește și nu mai e bună.

Se aud tropăituri pe scara în spirală și iat-o – centrul vieții amândurora –, o ființă de un metru treizeci și cinci în care și-au pus toată speranța.

Le sărută pe Diana și pe Violet pe obraji și apoi se așază comod pe scaunul ei. Fața rotundă și pufoasă a lui Grace își schimbă forma, maxilarul osos al lui Ben începe să se contureze și la ea, iar nasul capătă acea curbură fină specifică familiei Volacki. Zece veri, zece ierni fără el, se gândește Diana, aruncând o privire spre fața pistruiată a fiicei ei.

— Ai învățat și pentru examen, fluturaș? o întreabă Violet, tăind din pui și punând trei felii pe farfuria lui Grace.

Grace mușcă zdravăn dintr-o chiflă și zâmbește poznaș.

— Păi, am început să învăț, mătușică, dar pe urmă...

— Hmm? mârâie Diana, dându-și ochii peste cap. Trusa mea de farduri s-a dovedit mai interesantă?

— Nu trebuia s-o lași la vedere, mami, doar știi cât de ușor mi se distrage atenția.

— Ești cam obrăznicuță, Gracie, râde Violet.

Crainicul de la radio reprezintă un al patrulea tovarăș la masă; un glas bărbătesc cu timbru distins, din Londra, care sună de parcă posesorul lui ar fi îmbrăcat în frac, cu papion alb și pantofi eleganți de pe Bond Street. Clinchetul tacâmurilor se îmbină cu muzica corală gravă și cu dangătul clopotelor ce bat de la Big Ben până la biserica medievală din cel mai îndepărtat colț al Hebridelor. Țara de dincolo de sufrageria lor este în doliu, stelele au încremenit pe firmament, luna e învăluită în giulgiu negru.

— Du farfuriile astea la bucătărie și pe urmă pregătește-te de culcare, Grace.

— Da, mami.

Grace soarbe ultimele înghițituri din siropul ei de zmeură, apoi încearcă să adune pe brațe cât mai multe farfurii, așa cum văzuse că fac ospătărițele de la cafeneaua lui Betty.

— Ia-le pe rând, nu poți să le cari pe toate așa, zice Diana, luându-i câteva farfurii din teanc, apoi o urmează în bucătărie.

Violet își dorește cu disperare să se întindă în patul ei și să adoarmă, însă trebuie mai întâi să înregistreze încasările de peste zi, să închidă bine ușa de la intrare – ivărul de sus și pe cel de jos, două încuietori, yala – și pe urmă ușa din spate, înainte să care casa de bani metalică sus, în dormitorul ei. Povara atâtor treburi o țintuiește pe scaun, până își găsește

forța să se ridice în picioare, pornind mecanic înapoi în prăvălia alăturată.

Chiar și la această oră târzie muzica bubuie prin ziduri din pensiunea malteză învecinată – rock’n’roll cu acorduri stridente de saxofon și bătăi de tobe; Diana bate cu pumnul în perete ca să-i potolească. Din cauza unei explozii, când era înrolată în WAAF¹ pe timpul războiului, a rămas surdă de o ureche, însă maltezii pun muzica atât de tare, că reușesc să trezească și morții din groapă. Fiica ei doarme deja în pat, iar Diana își pune cămașa de noapte și se vâără sub plapuma ei din mătase, umplută cu puf de eider. A primit-o ca dar de nuntă de la Violet și, dintr-un motiv ciudat, un colț al ei păstrează încă mirosul apei de colonie a lui Ben. Noaptea face întotdeauna ca prezența lui să-i estompeze absența. Scoate jurnalul lui Ben de sub pernă și ține cu grijă micul carnet albastru, ca nu cumva să cadă din el paginile care s-au desprins deja. La lumina lămpii, foile par translucide, iar scrisul lui delicat și ordonat plutește parcă în aer ca un șir de libelule. Clipește de două ori și trage jurnalul mai aproape, ca să astâmpere cuvintele. Însemnările nu mai par cuvintele unui om mort, ci o fac să creadă că el e încă acolo, în Egipt: adăpostindu-se de furtunile de nisip, plimbându-se prin bazarurile din Suez și Bardia, în căutare de suveniruri pe care să le aducă acasă, urmând apoi misiunile de noapte în bombardierul Wellington, cu „băieții lui“ din Escadrila 38. Nu-și dăduse seama înainte de război ce scriitor minunat era. Chiar și însemnările

---

¹ Women’s Auxiliary Air Force (Forțele Aeriene Auxiliare ale Femeilor) în Al Doilea Război Mondial (n. tr.).

din zilele de repaus, petrecute citind cărțile de care putea să facă rost, erau scrise în așa fel încât putea să simtă și acum acea letargie înăbușitoare din cortul lui. Acum, pozițiile părăsite de italieni, care lăsaseră în urmă camioane abandonate, motociclete, cizme de luptă și binocluri, îi sunt la fel de familiare ca acele carusele propulsate cu abur din bălciurile copilăriei ei. Incandescența argintie a Mediteranei luminate de o lună plină capătă în memoria ei un loc mai de preț decât valurile învolburate din Marea Irlandei.

Lui Violet îi trebuie câteva clipe să înțeleagă ce înseamnă acest zgomot. Coșmarul ei e încă viu, îi umple mintea cu imaginile unor mâini bătând în ferestrele unei sinagogi, în timp ce întreaga structură albă izbucnește în flăcări; cerul nopții scânteiază verde și albastru de la luminile Nordului, spre cer se înalță ignorate țipete de bărbați, femei și copii.

O alarmă.

Sună o alarmă.

Nu pentru cei ce au murit atunci în sinagogă, ci pentru ea, în propria-i casă. Se ridică în capul oaselor pe pat și își prinde capul în mâini, inima îi bubuie mai tare decât zornăitul metalic al alarmei antifurt. Vârându-și picioarele în papuci, ia un sfeșnic de argint de pe masa de toaletă și aprinde toate luminile. Auzind pași pe palier, se prinde strâns de clanța ușii și simte că e gata să leșine. Ar fi mai ușor să moară pur și simplu aici, în liniște, se gândește ea, decât să înfrunte ceea ce poate fi de cealaltă parte a ușii. Rezemându-și fruntea de ușă, închide ochii și, încet, apasă pe clanță.

— E-n regulă, Violet, fereastra e spartă, dar nu e nimeni acolo.